

Ja ayuuk mödya'aky

***Lengua mixe
Güichicovi, Oaxaca***

Segundo grado

NOMBRE DEL ALUMNO (A)

ESCUELA

GRUPO

POBLACIÓN

ENTIDAD FEDERATIVA

Este libro de texto ha sido elaborado por el Gobierno de la República y se entrega en forma gratuita a los niños de las escuelas primarias del país.

Los juicios y opiniones de los maestros, de los padres y de los alumnos son muy importantes para mejorar la calidad de este libro. Sus comentarios pueden ser enviados a la siguiente dirección:

COMISIÓN NACIONAL DE LIBROS DE TEXTO GRATUITOS

Rafael Checa núm. 2 col. Huerta del Carmen
C.P. 01000, México, D.F.

Las obras de arte que ilustran las cubiertas de los libros de texto gratuitos son representativas de las grandes etapas del arte mexicano. Constituyen un valioso respaldo educativo y son motivo de orgullo nacional.

SEP

Libro de texto en lengua mixe Güichicovi, Oaxaca

Elaborado en la Dirección General de Educación Indígena de la Subsecretaría de Educación Básica de la Secretaría de Educación Pública

Autor

Erasto González Antonio

Diseño Gráfico

Dante González Yedra

Ilustración

José Guadalupe Ramírez y Araceli Juárez

Fotografía

Carlos Porraz y Dante González Yedra

Diseño de Portada

Comisión Nacional de libros de Texto Gratuitos,
con la colaboración de Luis Almeida

Ilustración de Portada

"**Vendedora de frutas**", Olga Costa (1913-1993)

Óleo sobre tela, 1951, 195 x 245 cm,

Museo de Arte Moderno, INBA, CNCA.

Reproducción autorizada por el

Instituto Nacional de Bellas Artes y Literatura

Fotografía de Portada

Javier Hinojosa

D.R. © Ilustración de Portada: Olga Costa/INBA

D.R. © Secretaría de Educación Pública 1995

Argentina No. 28

Col. Centro, C.P.06029

México, D.F.

ISBN 978-968-29-9132-5

Primera edición 1995

Décima tercera reimpresión 2013

Impreso en México

La Patria (1962),
Jorge González Camarena.

Esta obra ilustró la portada de los primeros libros de texto. Hoy la reproducimos aquí para que tengas presente que lo que entonces era una aspiración: que los libros de texto estuvieran entre los legados que la Patria deje a sus hijas y a sus hijos, es hoy una meta cumplida.

A seis décadas del inicio de la gran campaña alfabetizadora y de la puesta en marcha del proyecto de los libros de texto gratuitos, ideados e impulsados por Jaime Torres Bodet, el Estado mexicano, a través de la Secretaría de Educación Pública, se enorgullece de haber consolidado el principio de la gratuidad de la educación básica, consagrada en el Artículo Tercero de nuestra Constitución, y distribuir a todos los niños en edad escolar los libros de texto y materiales complementarios que cada asignatura y grado de educación básica requieren.

Los libros de texto gratuito son uno de los pilares fundamentales sobre los cuales descansa el sistema educativo de nuestro país, ya que mediante estos instrumentos de difusión del conocimiento se han forjado en la infancia los valores y la identidad nacional. Su importancia radica en que a través de ellos el Estado ha logrado, en el pasado, acercar el conocimiento a millones de mexicanos que vivían marginados de los servicios educativos y, en el presente, hacer del libro un entrañable referente gráfico, literario, de conocimiento formal, cultura nacional y universal para todos los alumnos. Así, cada día se intensifica el trabajo para garantizar que los niños de las comunidades indígenas de nuestro país, de las ciudades, los niños que tienen baja visión o ceguera, o quienes tienen condiciones especiales, dispongan de un libro de texto acorde con sus necesidades. Como materiales educativos y auxiliares de la labor docente, los libros que publica la Secretaría de Educación Pública para el sistema de Educación Básica representan un instrumento valioso que apoya a los maestros de todo el país, del campo a la ciudad y de las montañas a los litorales, en el ejercicio diario de la enseñanza.

De esta forma, el libro ha sido, y sigue siendo, un recurso tan noble como efectivo para que México garantice el Derecho a la Educación de sus niños y jóvenes.

NOTA

Recientemente se reunieron los integrantes del Consejo Técnico Regional de la lengua Mixe de Güichicovi para revisar los libros de Primer y segundo grados, y por un consenso logrado a nivel regional, decidieron modificar la grafía **ö** en **ë** considerada como la sexta vocal del alfabeto de dicha lengua.

Se sugiere a los maestros que el cambio de grafía que proponen, de **ö** a **ë**, en los libros de texto correspondientes, se realice con los alumnos en las aulas, recomendándoles que en donde encuentren palabras con **ö** las sustituyan por la grafía **ë**, apoyándose en láminas o en el pizarrón, de tal manera que los alumnos visualicen los cambios.

Ja ayuuk mødya'aky

***Lengua mixe
Güichicovi, Oaxaca***

Segundo grado

PRESENTACIÓN

Este libro de texto está dirigido a las niñas y los niños indígenas que cursan la educación primaria, tiene el propósito de favorecer el aprendizaje de la lectura y la escritura de la lengua indígena que se habla en su comunidad.

Se espera que este libro sea utilizado en forma creativa, tanto por el profesorado como por las niñas y los niños, en este ciclo escolar y los subsecuentes, para dar respuesta a los problemas particulares que se presenten en el desarrollo de la expresión escrita y la comprensión lectora.

En el libro se encuentran diferentes textos, algunos hablan del entorno físico de los alumnos, objetos y cosas que hay en la comunidad, y otros se refieren al entorno social y cultural, pues relatan las costumbres, fiestas y leyendas de la región.

Su elaboración estuvo a cargo de profesores indígenas bilingües con experiencia en la enseñanza de su lengua materna, así como con un profundo conocimiento de la cultura de sus comunidades. Para la redacción, los autores consideraron el enfoque comunicativo propuesto en el Plan y Programas de Estudio para la Educación Primaria 1993.

Este libro de texto podrá ser enriquecido a partir de las observaciones y consideraciones que profesores, padres de familia, comunidades y organizaciones civiles indígenas realicen acerca del lenguaje utilizado, los contenidos, las ilustraciones, el formato y la presentación.

PRESENTACION

Ja librë ayuuk mëdya'aky, je'e du'un nyë maaby ja jawiinb abëjkëpë nebyë ja pigana'ak oy abëkëp ja noky kapxy jlayët ja iamtsoo ayuuk. Ja iabëjpë ko ja iayuuk yaj tsobaady je'e këxp ko oy winjëwë'ëy ja iamtsoo ayuuk mëed ja du'un iabëjpë oy du'un winjëwë'ëy mëed kyëxy abëjp du'un ti jaty yaj nëixëyëp.

Ja librë kunaax yaj kapxtaakp ajxy du'un ja'ay je'e këxp ko ajxy du'un të tyuuny nebyë je'e myaj kaxpta'agët mëed ñëjuëby anaxy ma ayuukëxpn mëed nebyë ajxy je'e tsënaayëp.

Ko ajxy iadyuun je'e ajxy yaj maix yaj mabadëy nebyë ianëë iadujën nebyë nyajts anemëyën ja këxyëp du'un të yaj win mayëp ma ja ajxy Abëky Expëkyën Jawiin aamp ja jumëjt jouty mil ja ku daax tujk mëgu'ox ja kumadaxk i'x ja kumajk ja kudëkëëk, padyëts du'un tyam win këxëëky jada'a këxp ada ayuuk jaay je'e gëxp ko je'e du'un nyëdaj nyëmaay nebyë ajxy abëga'any expëga'any ja du'un abëgaambë nebyë du'un yaj maay atyën nebyë du'un tyam tyu'yën ja abëkaabyën, nebyë du'un jia yaj tsokyën ma ajxy yaj kudujkyën ma ada ojtsë Naxwiinën ko je'e ioyë'ë wa'any ma ja du'un Abëk Expëgëtsona'any,

Ada librë je'e du'un tyunaap ko je'e wen du'un oyëyaamby tyu'u yo'oy, nebyë ada du'un iabëtsëmët ko da ajxy yaj tunët manaa ajxy tyëgëwa'any kapxtaakpë. Yaj tunaam je'e nebyë je'e yaj mëbaadët nebyë ajxy abëkët expëgët nebyë je'e kiapxy mëdya'aky mëed nebyë ja pigana'ak jiaty ñëjuë'ëy.

Ja du'un yaj kaptaakp ajxy mëdyak muk nebyë ajxy ix myëdoy ma ada ayuuk librë, ja teedy ajpë ajxy, ja, ja kajpt jëya'ay mëed ja ajxy amuky tun mujpë amtsoo ajxy nyianemëxë, magunaax tsobadaamp je'e ko ajxy yaj tégatsëp nebyë ada librë du'un wen ioyë'ëy nebyë du'un nyebanyoxyii.

Dios kju'uuy mooby ëjts ja mejts ayuuk mëdyaap Yaj Kapxtaapë, Ja Win tsën Yaj Kapxtaapë, Ja Mëj Win Tsën mëed ja ku un tëjk ko ajxy du'un kiubëky mëed ko ajxy yaj kopkë'ëy ma ada jawiin librë du'un të wiin bëtsëmëyë ku ajxy të klapxy wijy nebyë du'un ja kiu kiapxy kiumëdya'apë.

PUEBLA

GUERRERO

El Zo

GOLFO DE MÉXICO

VERACRUZ

TABASCO

Tuxtépec

catal

El Ocotol

OAXACA

Güichicovi

- El Zacatal
- Buena Vista
- Maluco
- Güichicovi
- El Chocolate

CHIAPAS

GOLFO DE TEHUANTEPEC

OCÉANO PACÍFICO

Í N D I C E

I Ja kapxtaatëjk mëed ja
pigana'ak ajxy **13**

II Ja tuunk mëed tooky xyë **55**

III Ja du'un nëgoo na'a nëkextëëxpë
mëed ja myettuumbyë **99**

IV Ja Mejiko mëed ja win naax kajpt **133**

Ja kaxptaatëjk mëed ja pigana'ak ajxy

Win du'umy agajpt ja kapxptaatëjk du'un tyam, jim ja pigana'ak ajxy du'un kiapta'aky, nebyë ajxy abëk espëgët, ja magunaax du'un jim yaj kapxtaakp, oy ja pigana'ak ajxy du'un yaj nëixëy, paady ja pigana'ak du'un myet netsyokii ja kapxtakiibë, jot kujk ajxy du'un nyëkxy kapxta'ap.

Ja koj ja ma'axy

Ma ja kapxta'atëjkën yaj në ixëëby ajxy du'umbë
ja koj ja ma'ax, nebyë ja tuunk ajxy odyëgaam
abëkët, mëed wen ajxy je'e amtsoo kioj mia'axy
ja du'un jië'xaambyë pyëgaamby.

Kiojp ajxy du'un ja tsuuky, ja ka'ag ja waaxk,
mëed ja ujts këjk tégëëbyë ja mojtspë.

Ja pigana'ak ja pëda'aky ajxy du'un kuenda ajp,
tia'xyp ajxy, nyë wijx tuutp ajxy, ko je'e myëjaanë
tyëmbejnë ja pigana'ak ajxy je'e tujp kuutsp.

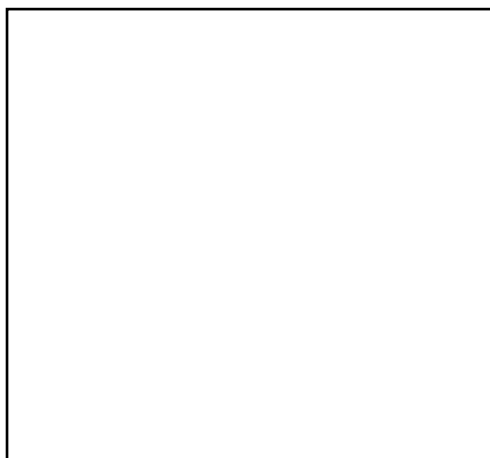

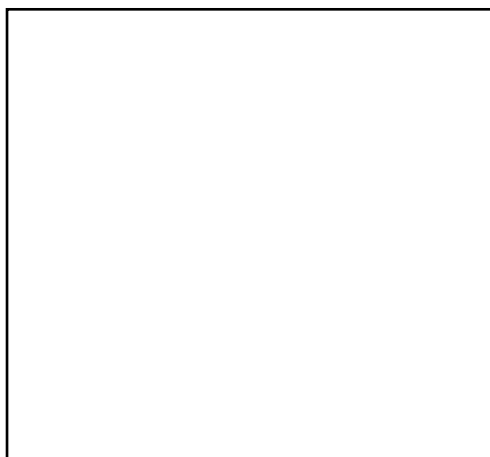
Tsobaatp ko abëgët expëgët

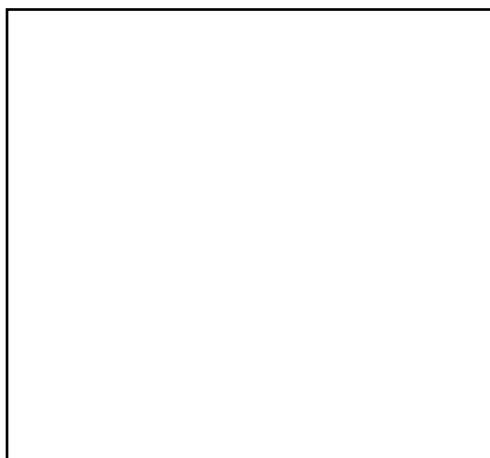
Ko ja pigana'ak ajxy kiapxta'aky, abëjp expëjp ajxy du'un, yaj tsobaatyp ajxy ku jeky, ko ajxy ye'etaanë, ko ja xë tsuu ajxy amtsoo myana'jxnë, kap ajxy nëgoo nya jia'ay ajnë, në juëëy aam ajxy du'un tyu'uny, kap ajxy xex jia'ay ajnë, myëët ajp ja win gutsëgëëny ajxy, kiapx wijp ja myëgunaax du'un, oy du'un ja xë tsuu du'un myënaxy yaj naxy.

Paady mijts du'un mgapta'agët mijts du'un xi pigana'ak ajp kapxta'ak ajxy.

Ti jaty du'un mjak abëgaamy,
ku jaay mëëd a adyunax.

Abëkëm ajxy

Ja jia'ay ko je'e nyaxwiin bëtsomy nyë'k maminëëby ja kyopk ja winma'any ko du'un iabëkëp, ja oy ja weenbë, oy tyi du'un nya abëga'añ, paadyëts du'un myaj në ixë'ëwëp ja oybë ja weenbë ko anajty muts aty, win kapx jëj kapxë'ëwët du'un, wen kiapxta'a, wen ja jaay ja keets, ja mëtsyow du'un iabëky.

Oy pyën du'un jia abëga'any nga'a yaj kopkëëyëm ajxy je'e.

Paadyëts ajxy mgapxta'agët nebyë ajxy abëkët expëgët, myaj tuung paadët ajxy ku jeky baadëp ja tuunk du'un pakyë ko anajty mjaty nëjuë'ëy, ko win kutsëgë'ëy mi'dët, oy je'e du'un mdaj mayët, mtsokëp ja duunk du'un, mëed adëp ja mëdya'aky du'un.

ja kura

ja aros

ja karretë

ja jachë

ja lobidyë

ja torë

ja karreterë

ja moral

ja kajue

ja librë

ja mexë

ja kamiixy

Tsu'uxk je'e tsyonda'aky
mënit je'e tsyaptsë'ëy
a mënit ajxy yaj tuunë
ma jë'ëxy kayën, tije'e

Aixë'ëy je'e mëdu'unty ja
pa'apë myëëdë, ti je'e

Ji jinybë, poopë, tsaptspë,
keechp, pikpë, nakpë;
poob jaty pyuuxk, oy
mënaa je'e mgay, ti je'e

Ko je'e mjël'ëxët xyajë'wëp
je'e to'gaty, ti je'e

ja Xëjk

ja Ko'on

ja niy

ja waaxk

Kuenda adëp jam dëëts,
kap ja pa'akp mjëxëp.
Puj jam dëëts nak ok
mgaabyëdë'ëy.

yaj mëdoy ajp

Oomy ëyë'ëgambëk
ajxy jim Tëgaam
ko ja agostë po'o
anaty i'x taaxtujk
xë atyën, paadyë
ajxy du'un yaj
mëdoy aty ja oomy
ëyë'ëpë ajxy.

Ja Kapitán

Kuenda at ja aay ujts ajxy.
Ka'a ja yuuk mnogë'ëy.
Tinga'jnë jak koj jak maax.

Yaj mëdoy ajp

nëgëxy ja ku'uk
ajxy tyam yaj
mëdoy aty ko ja
juntë jadanyi
Ja martees ko
ja junyë po'o
anajty madaaxk
xë aty.

Ja tuun mëëtp

Të ja kapxta'aky xyë abaady
nëxëp mijts ja m'unk
myaj kujayii ada
luness mimbë.

Kuendë adëp ja mgajt,
ka pu'ux agujk myak ity,
moots jep ja tëba'am
Jadu'un ja kajp oy kyëxë'ëky.

Ja pigana'ak ajxy ëyë'ëpë

Madyu'u du'un ji ma ja pigana'ak ajxy du'un iëëkyën, oy je'e du'un ko ajxy ië'ëky wen ajxy du'un myëgë'ëy, wen ja kyopk ajxy iuk pooxpë paadyëts du'un ajxy yak ëyë'ëki, nëje'e ajxy oomy aam ëyë'ëky, kanikë aam, piig aam, newin kuyu'utsy aam; ja ëyë'ëkiibë oy je'e du'umbë mënit ja piagana'ak jadaok winpëky ja majaa ko tyuna'any ko iabëga'any.

Nepy ja piik aam neguyë'ëgëëb

May dyu'u ja piig ajxy yak ëyë'ëky, nëje'e ajxy adëyë nya yaak etsy, nëje'e ajxy pa'ay aam ëyë'ëky, nëje'e ja wa'xy xyëdë'ëny ajxy pya'a bëtsëmy, mëj ja wa'xy xyëdë'ëny ju'u wijts wëdity jadu'un ajxy nëdyu'um jaty pya'abëtsëmy, pën du'un pa'a bëtsëëm je'e du'un të kyuëyë'ëky, mënit ajxy win wa'xy xyëdë'ën pyëdakumbë jadu'unts ajxy ëyë'ëky.

A adyunax mēēd kujaay mēdyi
ēyē'ēky miitsy met netsyokjēp

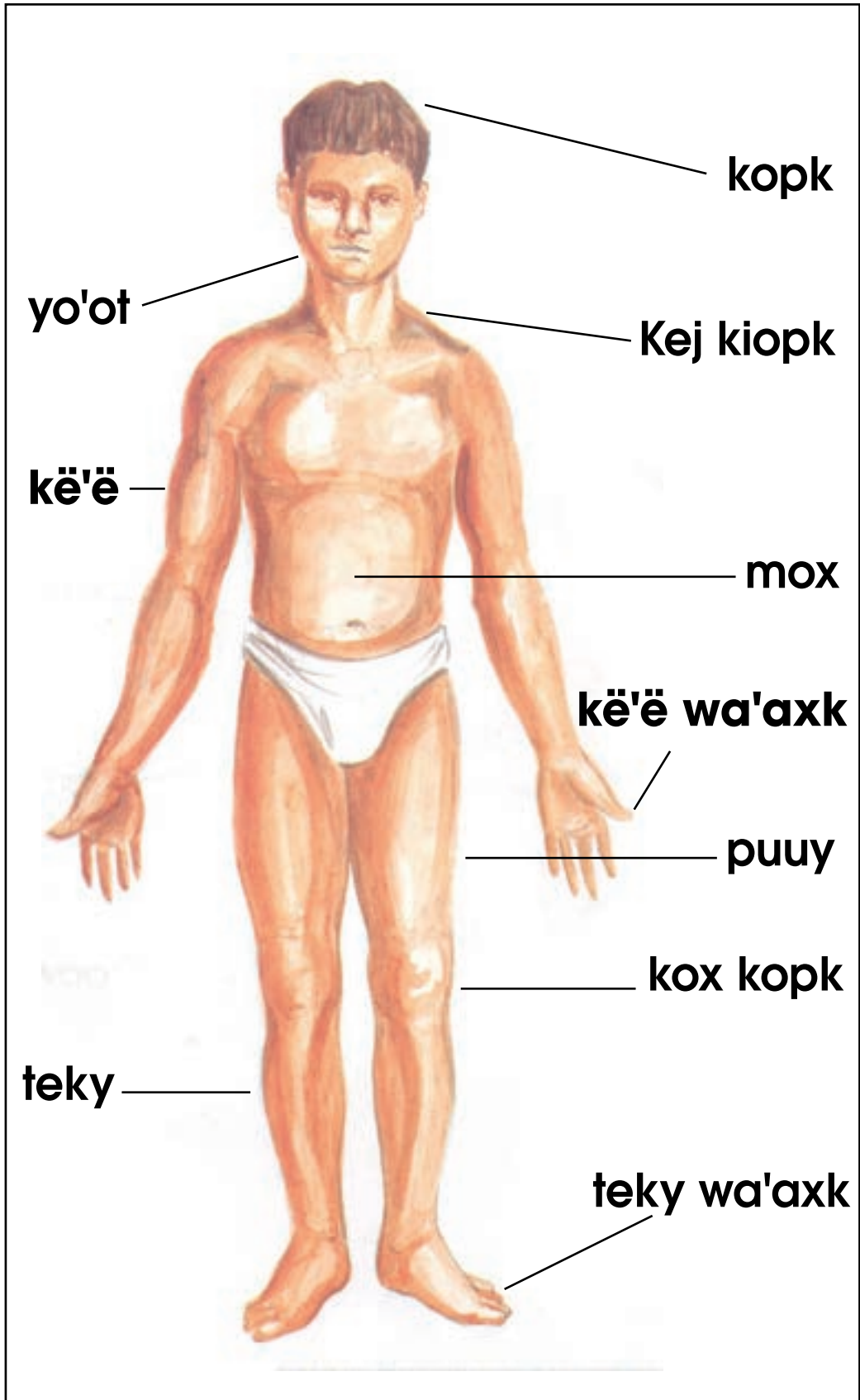

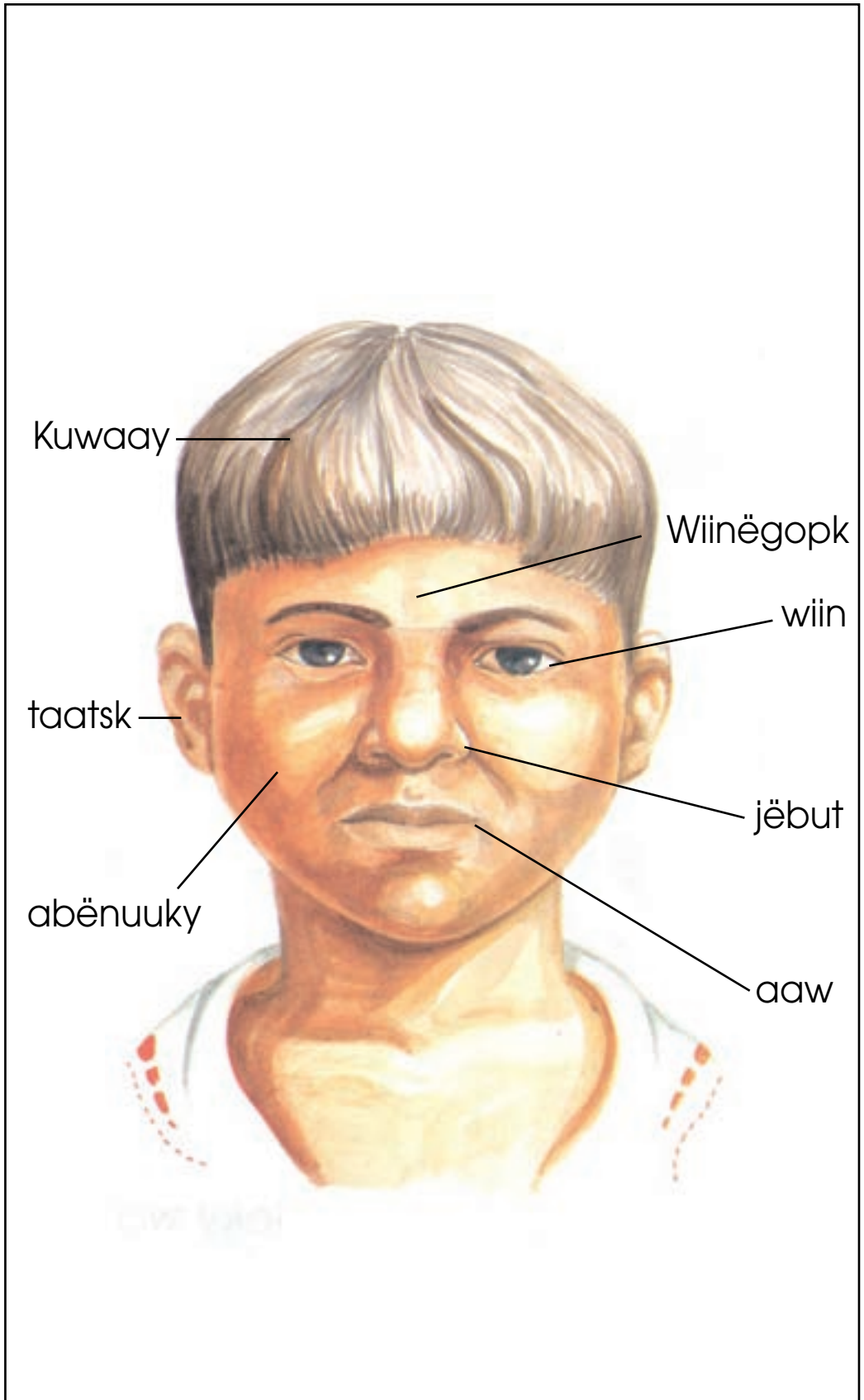
Ngapxtaatëjk unkëtsy

Ma ëëtsy ngapxtaatëjk unkën, jaboom jaboom
nëkxy kapxtaapëj, ntsojpeëtsy ëëtsy ja
ngapxtaatëjk unk, oy je'e yaj në ixë'y ja yaj
kapxtaapë.

Jot kujkëtsy nëkxy kapxtaapë, ja abëgaabëtsy
je'e du'un oy myëdyijë, paadyëtsy du'un nëkch
kapxtaapë jadu'uts mijts mëgugajp kapxta'ak
ajxy.

ja jodooty

ja joot

ja xyijts

ja xood

ja tsyuxynyiiy

ja ni'ix tiinsy mēēd
pejy tiintsy

Ko ajxy anajty të
mduuny, të ëyë'ëky,
të m'oy wëdijpë
mënit ajxy je'e
m'kë'ëbujët.

Ko anajty m'ni'x
m'kopk tye'kë,
m'tsi'wëp je'e
du'un

Ko anajty tëm gay
tëm u'ky, jopy, kuxyë,
mëed tsuu, mbo'odëp
ja mdëëts du'un
tëgëëk ok.

Ko anajty tëm
tsi'iy mëënit ja
mkop mkaaxëp.

Ja ka'a nekuenda ajtëbë

Ji ajxy kaj nëje'e nekuenda adyi kap ajxy tsyi'i xyooky, kap ajxy nyegubëkii, kap ajxy yaj kume'xy, kap ajxy iabujy, te'ek ajxy du'un nyëgo wëdity.

Ja du'un jëya'ay ajpë paky ajxy du'un pya'ambety, kap ajxy ioy ity, kap ajxy nyi'ix kyopk ajxy oy jëwë'ëy tsu'tsp ne'emp ajxy du'un jëwë'ëy.

Ti je'e kyumëdyaap ja kuentë.

Yaj met mëdya'ak jam jamyëëd nej tëm
wenjuëyë'ën.

We'endë da'a jaboom myetsa'any.
Jadu'un da'a, metsaamb da'a jaboom
Paady da'a kya metsa'any.

¿Ti ko të pya'ambety?
Pa'ambejt je'e, je'e këxp ko nyëduuy.

Ja ujts tsooy

Nep të myiny të pyetyën, jenë ajxy du'un tyam tsooy aty ja ujts, yaj tuumb ajxy ja iaay, ja tyiits, ja pyëjy, ja tyëëm, ja nyë ak, ja ia'ax, ja pyajk; tsooy ajp ajxy winxo'oxy, me'ey, në mujy, u'uky aam, kubu'xë'ëy, nowopy aam, nebyë ja pa'am anajty mëedë ja du'un ja ujts tsooy ajxy yaj tuny, në je'e ja ujts amtsoo nya muxy, në je'e jia'ay ajxy kyojy, paady ajxy du'un myëna'any ko je'e du'un ioyë ko ja ujts tsooy myaj tunëm.

ja ëëgë

Ko anajty m'jot pëdë'ëky ko anajty wëdity, ja ëëg ak win xo'oxy du'un m'ugët, jokx mëed anaxy.

ja pudeedy

Ko tëenk anajty mëedë oy ja pudeedy win xo'oxy ko je'e m'ugët

ja xuuky

Ja tsooyëbyë Anyëbë metuumbë

Ji ja jëya'ay tyam tsoyëëbyë, ja anyëbë je'e myet tuumbyë, martees mëed biernees ajxy je'e du'un tyuny, ja xuuky myëëd ajxy yajtuny, ko je'e tyuna'any mënit je'e myëya'xy ja ajxy të io'okyëbë ianyëbë, je'etsë du'un në dëgëëby kudokëëbyë ma ja tsoyëëbyën ja nyi'x ja kyopkën, ko yaj tëy ja pa'am jaya'ay ti du'un jajp abejp ja anyëbë du'un në atsoob.

ja tsägë'ë

ja kubëdëgëë

ja windoy

ja poj pa'am

ja tso'og matsy

ja taj teedy pa'am

ja tsuuboj

ja ku bu'xë'ëy

ja xëdatsyibë

ja në wojpë ku wojpë

ja amoduukëy

ja në maabyë

Ja Měj ku'u wodëgooyëbë

Ja du'unts je'e jiatë jekyën, wodëgooyëk ja kixy un tu'ug, yaj win ma'ady tëgooyëk je'e kabëk nyë juëy maag du'un wonëkxëyë nëgo je'e oy nya nëexpadyi ma ja tsa jutën, jim ja jia'ay ajxy anajty du'un müj ku'uk ajxy anajty du'un, jimtsë ja kixy du'un ijty tęgëëk xë, ja wë extayëk je'e amtsoo je'e nya mejtsy ma tyëkën.

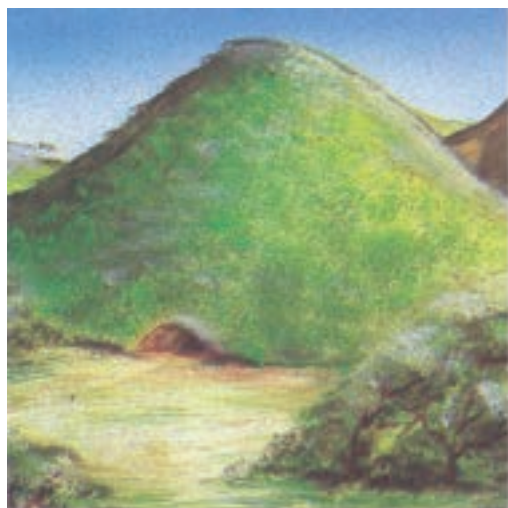

Nebyë je'e tsyonda'aky ja kuentë.

Nebyë du'un jiajty ja kixy.

Nebyë je'e du'un myaay.

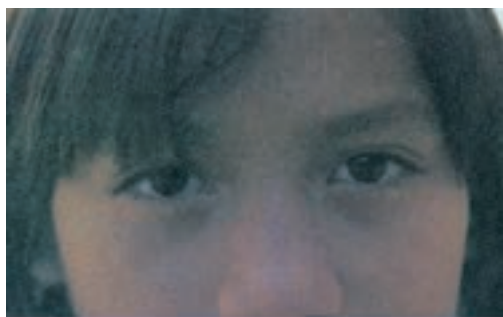
Ti je'e du'un kyumyëdyaapy.

Ko ja kixy wiambijty

Ko ja kixy wiambijnë ma ja tsajutën kudëk xë, tsëgë'yëk je'e du'un paadyëk je'e pyambejty, monitëk je'e yaj tsoyëëy odyëgambëk du'un nyëwatsë ja tsëgë'ë, monitëk je'e ña jadyëgoonyë nebyë je'e jiajty abejty.

Ja wiin je'e du'un
xya iixëm: ja ñi'x
kyopk, ja mëjpë ja,
mutsp.

Ja taatsk je'en du'un
xyaj modoowën: ja
noj p ja yaaxp ja ëy ja
ya'axy.

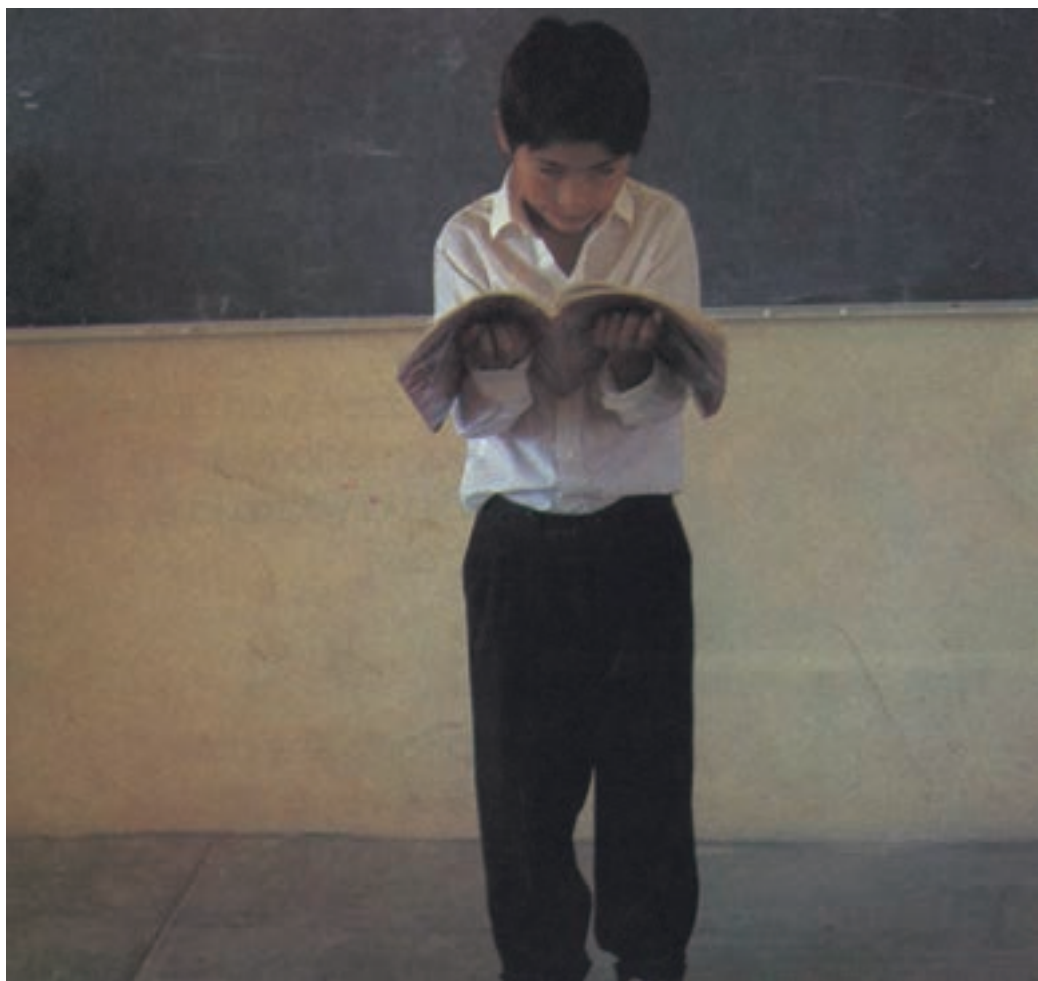
Ja toots je'e du'un
juëëbyë: ja paapë,
ja xunbë, ja ta'ambë,
ja ti'itypë, ja xu'uxpë.

Ja kë'ë je'e du'un
juëëbyë: ja juunybë,
ja yuunbë, ja jëk, ja
juuxpë, ja tēetsypä, ja
anbë.

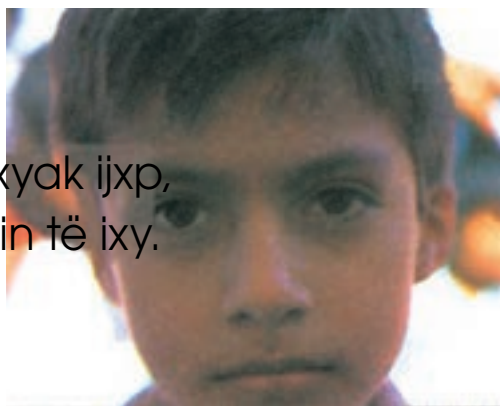
Ja jëbut je'e du'un
jëwëëby: ja xuupë,
ja jëgujpë

Ja librë

Ja librëtsy je'e mëgu'uk ajpy.
je'etsy du'un met mëdyaapy
Oyëtsy du'un met mëdya'aky,
paadyëtsy jantemy tsyoky.
Ko ti nka jaty je'etsy awanëp,
oy ti du'un nya yaj mëdoy aty
kap ja librë windukë
paadyëtsy jantemy tsyoky.

Jan wiin je'etsy du'un xyak ijxp,
paadyëts miitsy jan wiin të ixy.

Ja taatsk du'un xyaj mëdoop,
a ja paats kap du'un mëdooy.

Ja ko'ë tonaam matsaam je'e,
a ja kë'ëk nëkxaam metsaam je'e.

ja wiin

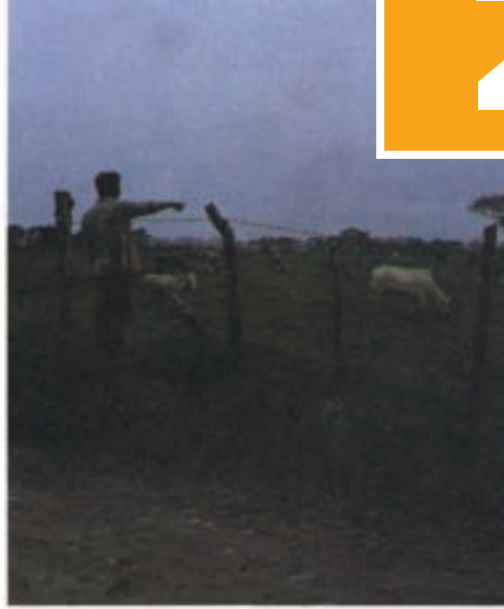
Ja wiin je'e du'un xyak iixëm.

Jantemy tsyobaatp ja wiin, xyak ixëm ja mëjpë
ja mutspë.

Kuenda at jam wiin, kaj ioy ko anajty mga'a ixy.

Mëdya'ak oy nya mëdyi kuentë.

Jak myëdya'ak oy nya myëdyi kuentë

Ja tuunk mëed tooky xyë

Ja kam du'ujooty tuumbë Ja ku waj jia'ay

Ja taakp ju'xpë

Ja tuumbë ma jiëen
dyëjkën

yuub

niip

mootsp

xëbaa

yaaw

mook të'ëts

mojk tsijp

mok tse'ex

Tseey yak o'opë

Ko ajxy tyëgëwa'any yuubë o kaj juebiibë tseey yak o'p, tseey kyaabyë ajxy du'un, ja naxwiin je'e ajxy du'un manu'ux taapy wen du'un oyë'ëy ja kojy ja maaxy, wen ja tuunk ajxy oy yaj kubety, paadyëts ajxy du'un tsyeey yak o'oky.

Ja ajch tyeedy je'e du'un tseey yak o'p jim ja tseey nyo'ty du'un yaj ka'y ma ajxy yuwa'anyën ma ajxy kyaj juebiwa'anyën.

ja kaaky

ja mok way

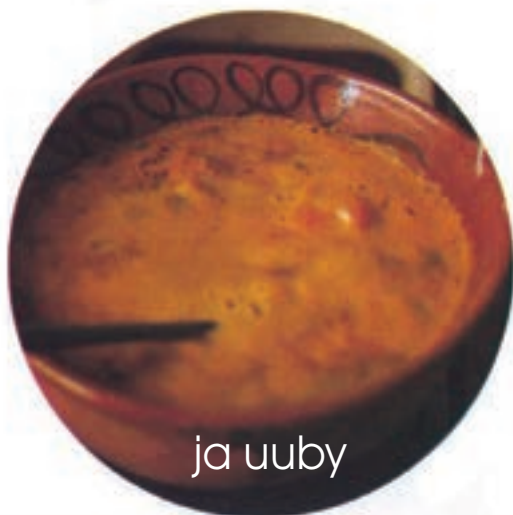
ja mö'öky

ja emkia'aky

ja jëch je'oy

ja uuby

Ma ja mook minë'ëy mietsëëy

Kaj yaj nejuë'ëy nebyaam ja mook nya
nikextëëxy ma ëjts këxpën, ja mook
kumëdyaakëp je'e ma ja wiin ayuuk jia'ayën, ti
këxp je'e ko kumyëdya'akyi ko je'e xyaj
yuuna'axëm, je'e du'un tuumb jaboom ja mook,
tyam ja kaaky ajxy adyuny, ja më'ëky, ja uubyë,
ja way, ja na'any, ja emkya'aky, ja jëccho'oy,
madyu'u ajxy du'un adyu'uny, mëëd ja animal ja
mook pajk je'e piibë jië'ëxp, nebyë ja tseeyen, ja
tuutk ja atsëm mëëd ja kuaay.

Ja mook pajk yaj tuumbyë ajxyp

Ko ajxy xyë yaj tēwa'any o ko ja yaj nej juë'ēwa'anyi nebyë ja xë tsuu du'un tē myaminë'ëy, ja mook tēem du'un extaaby ja majk tēgëek waats mēētp je'e du'un ajxy yaj tuump, mēed ja mook yaj kunu'uxp ajy du'umbë, nēje'e ajxy pyēda'a tsaj tēgoty.

Mook kuentë

Jekyën jantemy myay ja tu'kopë mook ijty tyëëmbety, mëdu'un jaty ja tsyom jodu'un ijtyëk je'e tyëëmbety, ja nuux ana'këk du'un tsip pëdaak, kok je'e jia tsiky kabëk je'e nyë yeeky ja tsik aa, padyëts ja Dios je'e mëyuj Waany ko ja mook wen tu'uk tyëëmbety ja tu'kopëj, jadu'unts je'e tyam tyëëmbejnë, a kap mook tyaam may pyëdë'në, ja nuux ana'k pojpe du'un mëed ajtë, tyamts ajxy jia tsojnë ko mook may ko iuk tëëmbejty.

Mëed to'ok jaty ja mook ijty amtso nya muxy,
jatemy oyëëbyëk ja mook ijty jekiajtë, a tyam
kap mook du'un ioyëwanë, may windooby tyam
kvëxë'në, mët kya tuunë.

Nepy ja mook ijty jekyajt tyëëmbety

Pën je'e du'un ka'a jot këdaak ko ja mook may
tyëëmbedët

Nepy mook tyam tyëëmbejnë.

ja tsi'i

ja xëjk

ja ak xaj

ja ko'on

ja niyy

ja waxk

Konejē kuentē

Jadu'tsk ja jia'ay niy kyaam anajty mēj myēēdē, ko je'e nēkxy kyu ixy tē ja niy je'e iokii, jadu'unēk je'e jaboom jaboom win kubaadē'ēy ja nyiiy kyam, ko je'e pyawēdijty ja niy kyam jim anajtyo tu'nax kyēxē'ēky tē'ēx wijtsnē, mēnitēts je'e win ma'any paaty adyēēnēk je'e ja jia'ay a adyuun nax pu'uk potsy, jim je'e oy koots pyēda'aky ma tyu'ujēn, kotsēk je'e jia naxaany ma tyu'ujēn mēnitēk je'e nyomaay, pēn miitsyh ji ajuatsēk ja du'un kap je'e nyēgē atsoy mēnitēk je'e kiojxy o'ts momēēy ja kyē'ē, mēnitēk je'e nyepy janē o'ts momēēyēk ja tyeky jadu'untsēk je'e yajpaaty ja konejē, nyējuun ajxy je'e.

Ja mēj oo

Ada xë tsuu mēj pootpë du'un ñaxy mënnaa du'un kom tyu'uyën, ja tuumbëdëjk moots ajxy je'e mënit, tsikty, waaxk, ka'ak ajxy du'un mënit kyojp.

Mëed ajxy nëje'e myootsy ja xëjk ajxy du'un nyëmotsëëby.

Ja Nē tsi'i

Ada xē tsuu mēj xēgopk du'un nyaxy jantemy
ian je'e mēnit, mēnit ajxy je'e du'un piootpē
yu'uy, kajnē du'un anajty tyēgē'ëy tuubē mēnit
ajxy ja yu'uy nyo'oky, mēnit ajxy anoogē'ëy,
ni'ibanēp ajxy du'un.

Ja animal ajxy tuumbë

Jantemy ioy ko ajxy nëje'e myëedë ja animal, pubejpë ajxy je'e maja tuunkën, ma ja tsëmiibë këyiibë, nebyë ja wajën, karetë wijts du'un, ja kuaay xyaj nëkxëp je'e oy maajë mëed tsyëmy kyë'ëy.

ja waj taj

ja adsëm

ja meek

ja tseeey

ja mäjtsiin

ja tuutk

Jadu'utsk ja tsuuk ajxy anajty wë këdyeey, ja mook ajxy anajty, wë jië'ëxp, kabëk ajxy anajty nyëgë neyaj kopkëyi pë jimdëmëk ja wiist anajty wë kyujëyëy, je'e jot kujkëk ajxy je'é wë myook jë'xy, kajyëk ajxy nyeijxë mënaa ja wiist je'e tu'uk mye'edëky yaxëp je'e myet jëyëyë monitëk ja jiamyëëd ajxy jia neyu'tsë të tu'uk iuk puo'oky, taj maabyëk ajxy je'e nya'a momëënyë.

Ēētsy jan waj
miitsy jam waj
yē'ē ja wyaj

Ēētsy jan dējk
miitsy jam dējk
yē'ē ja tyējk

Ēētsy jan wit
miitsy jam wit
yē'ē ja wyit

Ēētsy jan uk
miitsy jam uk
yē'ē ja iuk

Ja mook kam

Tëëtsy ndeedy mook nyi'iby,
ëjts du'un tyaj myaaby,
paady du'un tyuny,
odyëgaamby ja mook yeeky.
Ja mook je'e ëjts nëgë ajodajpy,
je'e du'un oy temy mënaa xyaj kayëp
paadyë ëëch du'un ye'ep,
neby ja mook yeepeñ.

Ja jëdsë'ë xuuby

Ja ajxy jëdsë'ë xuuby tsobaatp ajxy du'un, ko ajxy jiaty nyëjuë'ëy ja duumbë tuunk, je'e këxp ja magunaax o ja agats ajxy tyam jëdsë'ë mëed aty paady këx du'un kya kudëgoy ja jëdsë'ë. Yaj xon jaty ja jëdsë'ë ajxy tyam xyuy, ji winbëjpy ji na win xuyë'ëybë.

Ko peengatsy ajxy
tya'aky ja tsits ajxy
yaj tuumby,
Jawiin ja tsits ajxy
ja nyëdo'oky yaj
mënajkë mënits ajxy
xyeey mëëd yaj
xodë'ëtsy, mënits
je'e yajtunë.

Ja tsetsp ja woospë
madyu'u du'un adyuny
adyuumby meexë
ënyabyejt, texy ijpejt,
ja pu'uy du'un yaj
tuumby.

Jawin ja pu'uy uk
jëëdy mënits je'e
yaj xëdë'ëtsy jadu'unts
je'e yajtunë.

Tsow jam dooky myegët.

Mbiwëp je'e ti anajty mjuyaampy.

Oy jim mjuy bëjk tsowët.

Nëbujëp ti anajty je'e tëm juy.

Ma ajxy jiuy dyoonkën

Ma ja mēj kaj' ptën jim ja to'taat du'un jim ajxy
nëkxy jiukyay oy ti du'un jim në paadëp, ti anajty
du'un myaj maay jajp, ja wit ja tukxy, ja jë'ëxy
pëky, ja kay ja uuky, ja tëëm ja tsa'am paadyëts
du'un tsyobaady ko je'e idët ja judyaat ja to'taat.

Ko ja tooky may
nyebyadyi mënit
ajxy du'un oy nya
ti yaj win kubëky.

Ko ja jia'ay ajxy
ja pyëda'aky ajxy
iuk tooky mënit
ajxy je'e yak juy
ti ajxy yaj maay
jajpy.

**Ki pxt
tu'kuartiyë**

**Kipxt
tu' librë.**

**Kipxt
tu'tsa'ady.**

**Kipxt
tu'tsim.**

**Kipxt
tu'xapk.**

tu'ug ja waj

metsk ja Kuaay

togëek ja adsëm

madaaxk ja meek

mëgooxk ja tuutk nëaa

tëdujk ja tseeey

juxtuk tsi'ty

tuktujk tuuky

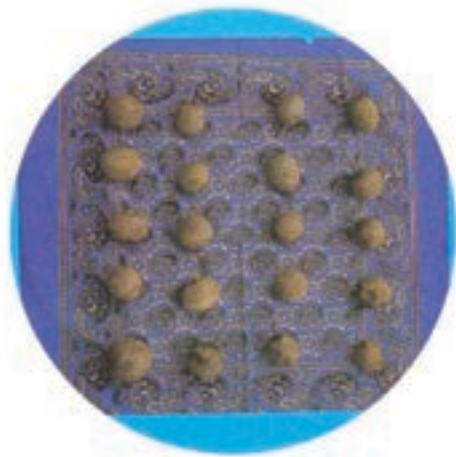
taaxtujk ka'ak

majk ka'ak pood

maj mokx kuutyp

i'x xe'enky

Mëgooxk Peed tsaamk
të xyuy.

Majk Nyul tsaamk të
xyuy.

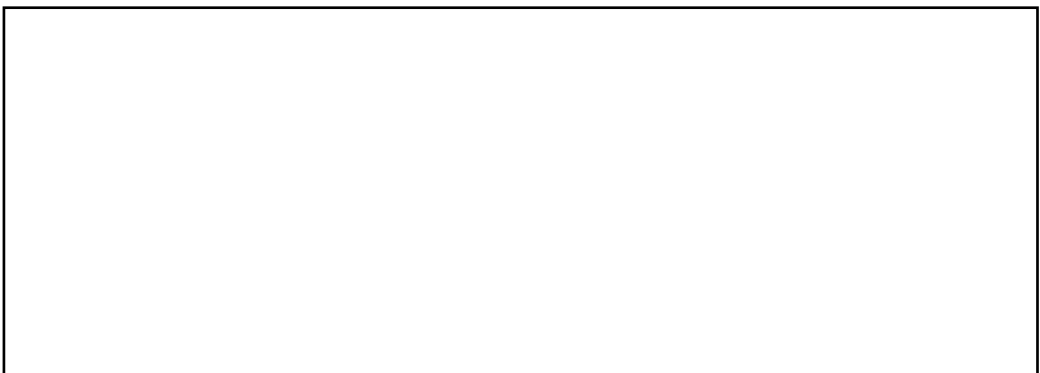
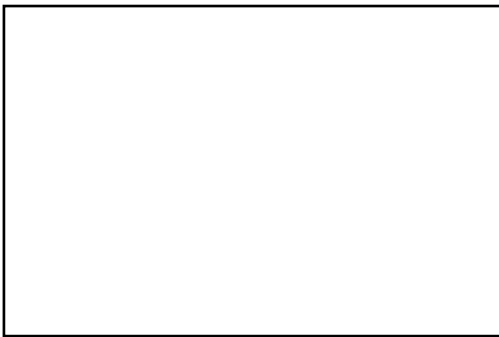

Majk metšk tseey iunk.

Tëgëëk wiistë tseey unk
të matsy.

Pën ka jajp mëtsyow
tëgoobyë je'e du'un.

Ko tëëm tsa'am pu'uts
myaj mëjuyë'ëp,
nebyabuutsp je'e du'un

Ko jam dooky a uum mna
ma anyawët, kap ti mdookët.

Winpëjpet̃sy ja teky Pedro García xyde'ëny
\$ 15.00 (mamokx peexy), xyak anu'uxpet̃sy
du'un, ku maj xë du'un ja xëde'ëny
dëgatsa'any.

Tëgaam, mëdaaxk xë ajp mayë ada jumojt
1994.

Winpëjgëtsy

Luis López

Ti du un mjuyëp:

Mjuyëp tu'kilë ja poop pa'ak,
mëed aros tu'kilë
mëed ko'on tu'litrë
mëed xëjk mejts litrë
mëed tsu'utsy tu'kilë
mëed akx kupk docenë.

Waj wiimp

Peed

Kanëëmp

Paab

Xëgënuum

Leed

Mogënyë

Tsyikë

Mëëy dyun

Lenë

Tëgaam

naax

tsiin

ujts

mëëy

yaaw

pëjy

poob

tëenk

mook

uk

muuxy

në

Ko tē ioy Waj Wiimp, oy ijxnē oy eepnē du'un, oy ti jim nya tokii, kotsy du'un nēxy naxēyētsy Xēbēxeen mēēd Kanēēp, may ja kajp du'un nyaj naxy, kaptsy du'un kēxy xē mēdēyē.

Ja ___ eed mēēd ___ intē jim ajxy je'e tsoony ___ axyēm, ya ajxy nya kapxta'aky ya ja jiuju ja myēguuk ajxy tsoon.

animal maaxp:

ja waj

ja uk

ja kuaay

kojy mya'axy:

ja ka'a

ja tsuuky

ja waaxk

ja wit ja tukxy

ja kamiixy

ja toxyana'ak wit

ja kuduuj

motsyoop

tu'uk

metsk

tëgëëk

Ja naan.

Ja ku'ujy
ujts joty je'e
yaj paady.

Ja tsiid
jia'ay je'e mēēd
ajp ko je'e
chuuk ma'tsy.

Ja nēēts
ujts jooty je'e
widyty mēēd ajxy
chu'uttsy.

Ja toopë

Jadu'utsëk je'e jiajtë toopëk ja jia'ay nyëkxy ma mëej kajptën, ja ya'ay kabëk je'e amëxan jiaty ko ja ti yaj tunëek kya ity paadyëk je'e tyëbëjky toopë kubixytyëk je'e myadëbëjk, kootsk je'e tyëgëyë toopë kabëk ja tyooky awanë'ëy nëgook je'e nya mëdëna'ay, may ja juubyë ja pëjtsoobë du'un jia naxy jia tégë'ëy, ja amëxanëk je'e kya jajpy.

Mënitëk ja juubyë je'e kyëxë'ëky agatsëk anajtyë
je'e, mënitëk je'e iamtsoo ayuuk aamy yaj tëy
nebyëk ja kyubixytyë yeky mënitëk je'e atsoobë
ja iayuuk aamby, kootsëk je'e pën kya neyaj
newenjuë'ëyi mënitëkts ajxy nyedyëgëyë ojpe
jadu'unts je'e jiajtë.

Ti ja kuentë xyë aty:

Tiig ja jia'ay anajty tyoopy.

Ti gëxpëk je'e ko tyëbëjky toopë.

Maag je'e myanëkxy ja tyooky.

Ti guxpëk ajxy je'e ko nye ojë.

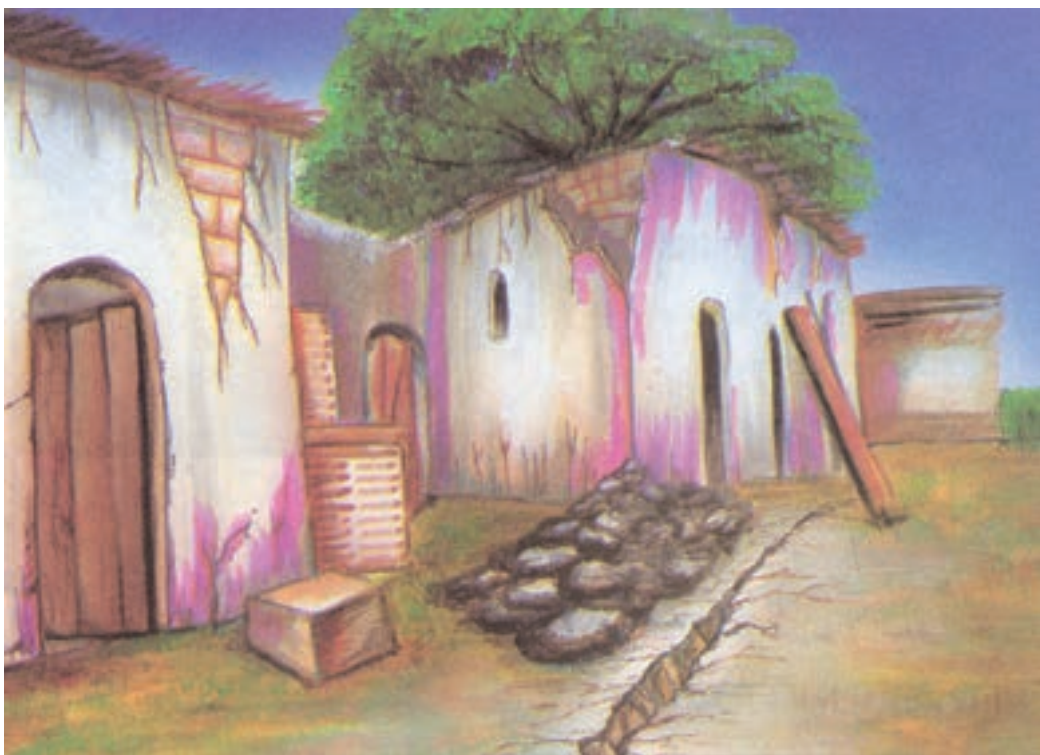
Ja du'un nēgoo na'a nēkextēēxpē mēēd
ja myettuumby'ē

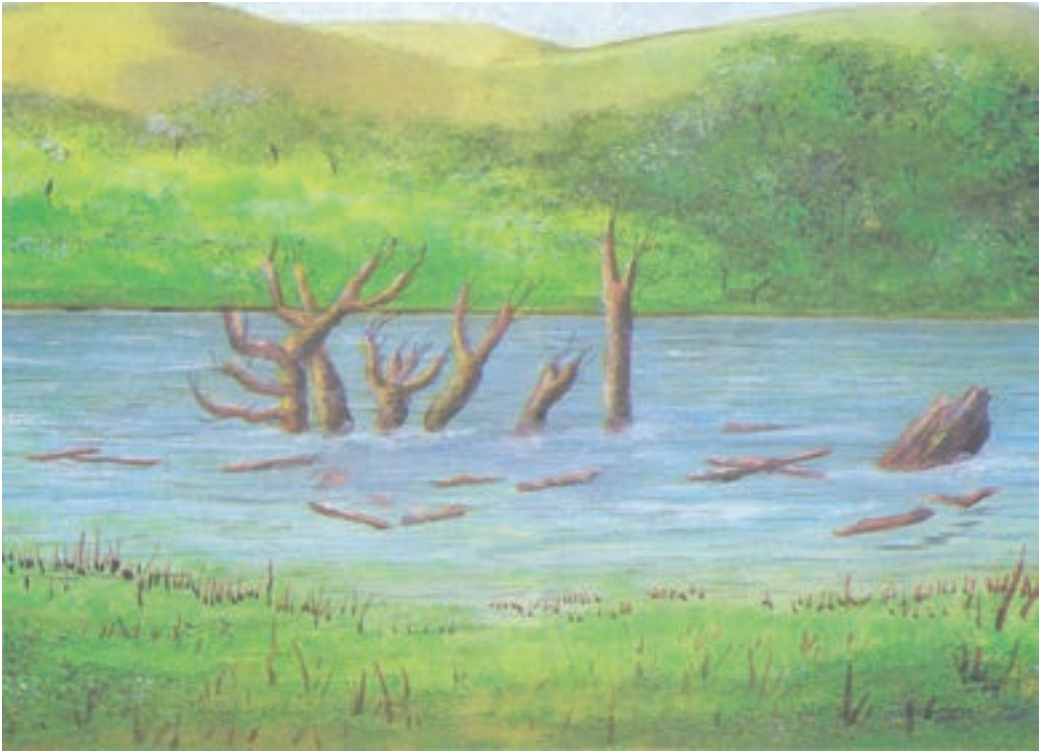
Ja tuu

Ja wëtsuk

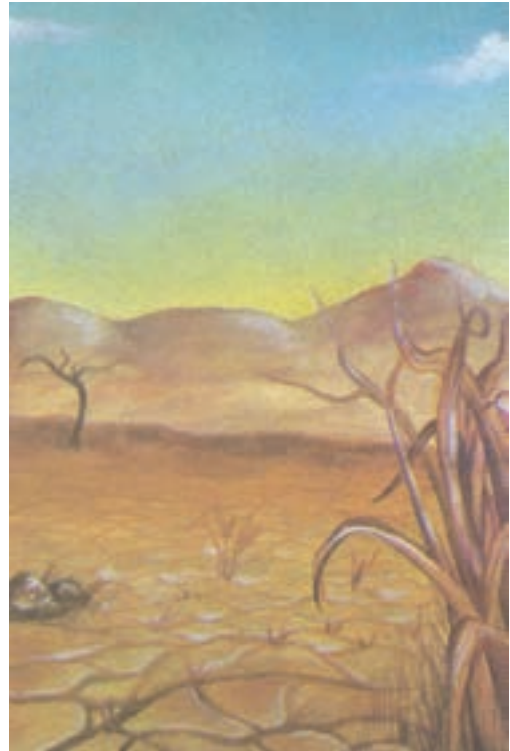
Ja ujj

Ja mēj nēgom

Ja poj tēgoy

Ja tē'ēts naax

Ja nē ajojp

Ja jok

Ja tuu

Ja i'ntsy

Ja anee mëed wëtsuk

Nëm ajxy myëna'any kook ja anee ya'axy ja tuutk nëaa je'e du'un anokëëby jim je'e du'un tsajts wiink, kap ajxy du'un iixëm.

Ko du'un wëtsujpë, ja jot mëj jia'ay du'un jim ja pyujxt tsaagëxp kuwobëëby ja jëën tsutk du'un pyëdë'ëky je'etsëk du'un wëtsuk ajp.

Ko ja i'nch m'eebët
kawëp jam tēets
du'un.

Ko ja jat mbadët jadu'unëk
mna jat na abetët.

Ko ja payëm may
tyu'unënaxy, tuwaamp
je'e du'un.

Ko ja jëen wioy, ku ijxp
du'un metsaam.

Ko matsa'a wiixy,
yuuba'am du'un
minaamp.

Ja xë mëed ja po'o

Ja xë je'e ajxy du'un myoyëm ja anbë, nyaj maay jatëm ajxy du'un, ko ti anajty myaj tëttsa'any, ja xë an du'un aixëm.

Ko ja tsë naxwiin aduky kotsëëbyë je'e du'un, mënits ja po'o du'un iajajy tégajtsp du'un, ji ja po'o unk kupk po'o, po'o kyëëtsyoy, jadunts du'un nya kuwëdity.

Yaam un kuenta

Jadu'utsëk yaam unk ajxy anajty ya'ay dyo'oxy,
ja udajëk ajxy anajty ka tsojp, mënitëk ajxy
exwowë yugooty, wambijt tégatsëk ajxy je'e, kok
ajxy myejts ma tyëjkën, jot ma'tëk ja iudaj du'un,
mënitëk ja tyeedy jadaok ja iunk ajxy
wionëxkombë jëkem, ma yuuk kujkën
aduktyuum, jimëk nyëkeeky ja iunk ajxy.

Kook ajxy je'e jia mëyaaxy ja tyeedy kabëk je'e pën iatsoy jia extaayëk ja tu'u ajxy kabëk ajxy pyaaty, tégoyëk ajxy je'e jëëbyë, monitëk ja ka niitsy ajxy myëdooy tëëk du'un kyotsëënyë mënitëk ajxy du'un wambejty këxp jimëk ajxy du'un miaay, jadu'utsëk ja xë ja tsuu ajxy myanajxy, paadyëtsëk ajxy je'e kyunuux tégajts yuuk tseey ajxy je'e oy kyojnë, jot kujk ajxy tyam wëdijnë yugooty.

Ja xë je'e po'o tsu'utsp

Ko ja po'o du'un iaduky ja xë, win gotsëëby du'un tu'abaky odyëgaam du'un win wa'achi ja xë, je'e ajxy du'un nyënëëmby ko xë të pyo'o tsu'utsyi, may jumëjtë du'un nyaxy ko du'un jada'ok jiajkumbë, mëja'any du'un ko jaduyë wiin aam eebët, yaj win ma'p du'un, ja win ijxt aamëk je'e eebët.

Ja xë po'o tsu'së

Ja du'un ajxy mëna'any ko ja xë pyo'o win dëgë'ëyi, ja xë je'e du'un po'o tsu'tsp, ko je'e du'un jadyi ja jia'ay tsëgëëby ajxy du'un win gotsëëby du'un tu'abaky.

Mëed nëm ajxy mëna'any pën pigana'ak du'un mim kam, kapk ajxy du'un pedyi kaxyi miny.

Ko ja po'o iungë kabëk
ti du'un buxët.

Ko ja matsa'a wiixy,
yuu xë je'e du'un minaam.

Ko ja tsajts du'un nebyë
win tsachaajën, ujsxëk je'e
du'un naxamb.

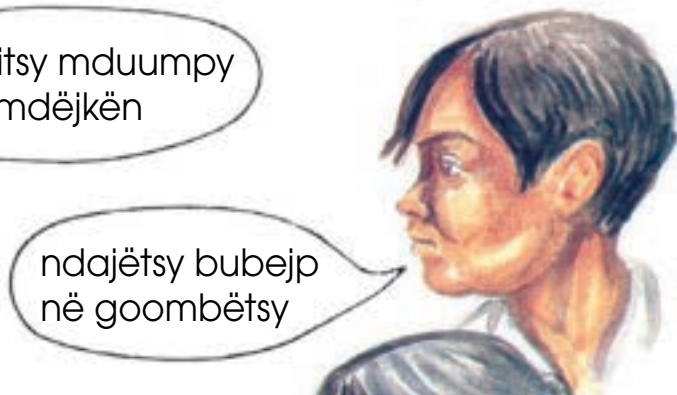
Ko po'o kyëchoy mënitëk
ja toxyënak wit iawoonë'ëy,
ja tégë'ë na kunax du'un
yuj wa'amby.

Ja yuu xë

Kekyënëk du'un jiatë ja yuu xë, kabëk pën ja mook nyogë yaj pëdë'ky, ja windoobyë je'e du'un këxë'k, pomaadëk ja mëjk majaty mu'u ajxy du'un tso'ony jantemy myay je'e nyaxkëdaaky, je'e ja mook ajxy këjx kyuky tu' abakyë.

Paadyëtsëk ja jia'ay jekyën yuu baaty, ja kubixyty, ja malangë ajxy mëedë ja ka'ak kuuxy ajxy du'un my yuu najx.

Ja xutyp

Nëje'e ja tëënk du'un xyuty kojy, ko je'e m'ixët may tëën unk ma ja ujts aay këxpën, je'e du'un ajxy naxy wë iujts aay keepy, monit ajxy nye nyëmotsyi tya'aky jooty, jilbyë ajxy du'un odyëgaamy myëjay, mënits je'e nyenyë gëëts tuutën ko je'e du'un xyuty kojy.

Ja tso'ok

Ja ap teedy ajxy du'un të ityëbë jeky jagë tso'ok mëëdëk ajxy ijty je'e du'un, në je'ek ja kaa, ja jatsyu'u, ja anee, ja wëtsuk ajxy ijty tso'ok aty.

Të m'ixy ku tsukt tyeky
yaj noky,
kabëbëtsy të ixy, modoobyëtsy
ko ja tyeky yaj noky.

Të ja tsa'any m'ixy ko ja
tyeky myayë.
Të, may je'e du'un jaantsy.

Ada noky aam du'un tyam mēj ya'axy ko du'un
juxtēpk mēnaa da po'o anajty myajk xē atyēn,
jopy du'un mēj yobyedēt ma ada kaptatējkēn,
nebyē du'un modoy adēt nebya ja m'unk du'un
tyam yaj tuyo'oy ja kyapxta'akii.
Naxy du'un demy myēj yobyedēt, paady tyam
dios kaju'uy mo'oy.

Ja yajkaptapē

Kapxpëtsy täätsy gapxy kapxaambëtsy
 oyë'ëpëtsy täätsy n'ëyë'ëky ëyë'ëgaabëtsy
 maabëtsy _____ mawaabëtsy
 _____ täätsy njaay jayaabëtsy
 ejtspëtsy täätsy etsy _____
 kapxtaapëtsy täätsy gapxta'aky _____
 jëbyëtsy _____ jëwaabëtsy

Tiam du'un tē metsy.

Ĕxëëy ijty je'e myetsa'an

Jada'a du'un nyëkxa'any

Ĕxëëy _____

Jaboom du'un metsa'any

Jëdu'nty nëkxa'any

Jaboom _____

Ĕxëëy je'e jiajtë.

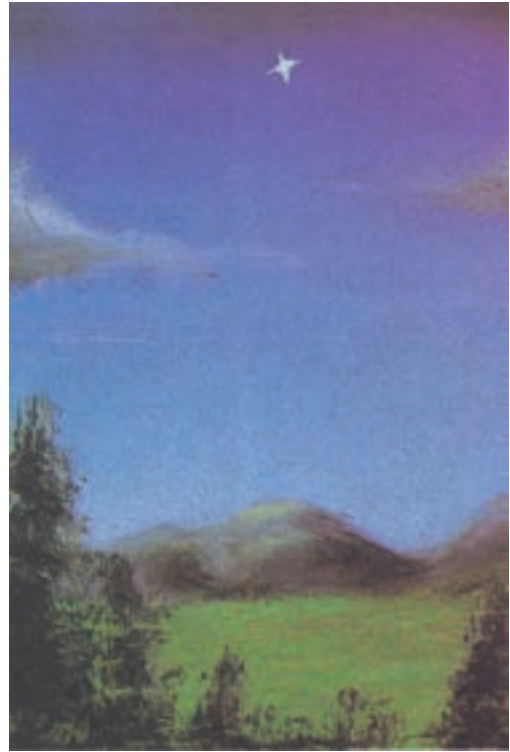
Ja waj kuenta

Jadutsëk jekyën jiajtë ja pigana'k ajxy anajty wë kyapxtaap nëmayëk ajxy anajty je'e, tu'jia'ayëtsk je'e kya nëgë abëky mënitëts je'e nëmayë pa kaj abëga'any tunaam miitsyda'a mëk, tyaaxë ia gunuux tégatsët, wajëk je'e oy kyojy, ja lápiz je'e du'un kyaat ajp, ja librë ja kuadernë jiibyëk je'e myëëdë jiodooty, ja kaptaakp ana'k je'e du'un jekyën waj koj.

Yaj teky yo'oy ja kuentë nebyë
du'un tē winjēwē'ëy.

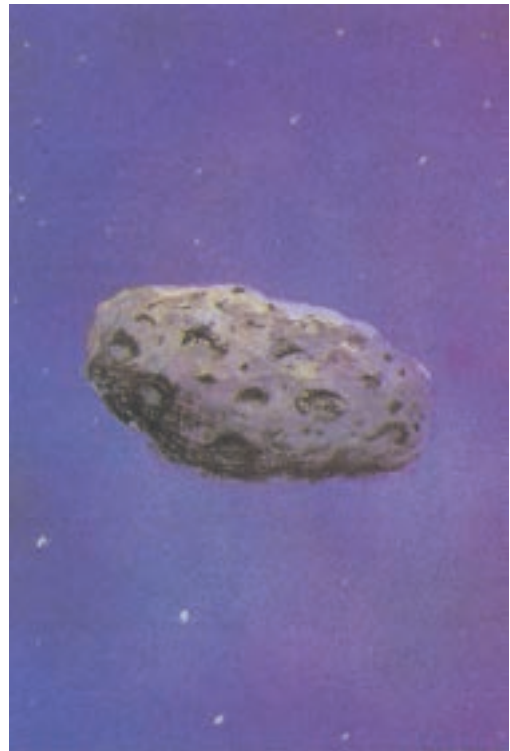
Ja matsa'a wixpë

Ja jaxyëëm

Ja juxtujk matsa'a

Ja jëën kutsujk

jukpii

xa'a

jow

juun

tša'andy

uj

koy

naan

në

jo'o

jaamy

tëets

kapy

ka

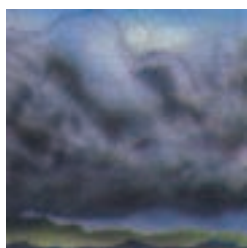
ju'uky

paa

ujx

tap

mëëy

jugëëny

Ja ayuuk xë mëtsyo'ont

Ja Ayuuk xə məcho'ont

Yaj tuumnə ajxy tyam ja ayuuk xə məcho'ont, ja kuxə du'un yejp, mənəə ja oxyə mənəə ja əxək xə du'un nyaxy, ja tu'itsp padyə du'un xyaty i'x xə je'e du'un tu'po'o ajpə je'e du'un, jədu'unts ajxy je'e nyəmay ko je'e kyəxy ja tu'ixpə mənit je'e məchoo tsonda kumbə məət ja mətsyon maj tğgəək je'e Ko je'e iabety ja maj tğgəəpə mənit je'e tu'uk yaj tsondakumbə, nəkxy je'e abety majk mokx tğgəək ok i'ts, jadu'un je tyu'juməjt aty.

Jadu'un ja xə xyəaty: jukpii, xa'a, jow, juun, tsandy, uj, koy, naan, nə, jo'o, jaamy, tğğts, kapy, ka, ju'ky, paa, uyx, top, məəy məəd jugəəny.

ëëtsy nëkxp
miitsy nëkxp
yë'ë nëkxp
ëjts nëkxp
yë'ë ajxy nëkxp

ëëtsy ja'aby
miitsy ja'aby
yë'ë ja'aby
ëjts ja'aby
yë'ë ajxy ja'aby

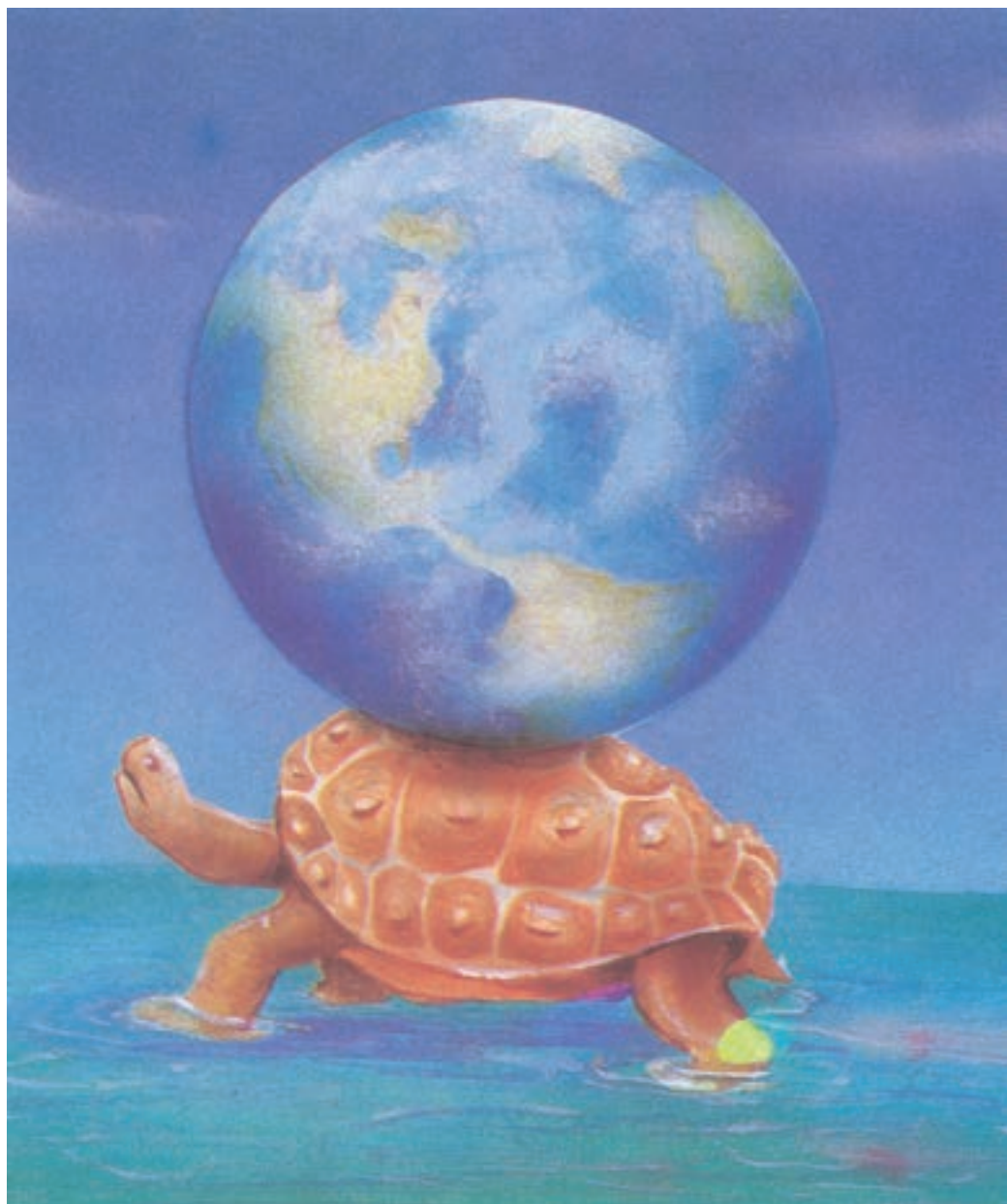
ëëtsy je'e tən gojy

miitsy _____

yë'ë _____

ojts je'e tē ngojy

yë'ë ajxy _____

Ko ja uix jëdity

Jadu'un ajxy mëna'any ko ja uix jëdity, ja tukëk je'e du'un yu'uxp, je'ek du'un ja naxwiin tsëm ijp, paadyëk ja naxwiin tsyëyuy, jadu'un ajxy myna'any.

Ko uyx nyaxy

- 1.- Kap du'un ama'any atsë'ty
bëtsëmët togoty.
- 2.- Pa koots je'e yux je'e
odyëgaampy ja du'un ajxy
maabë.
- 3.- Jim du'un tēnaaxyëbëp
ma tēgaaw ba'kën.
- 4.- Jim noxë'wët ma jëën
tsaay du'un kya ityën.

●

1

2

3

●

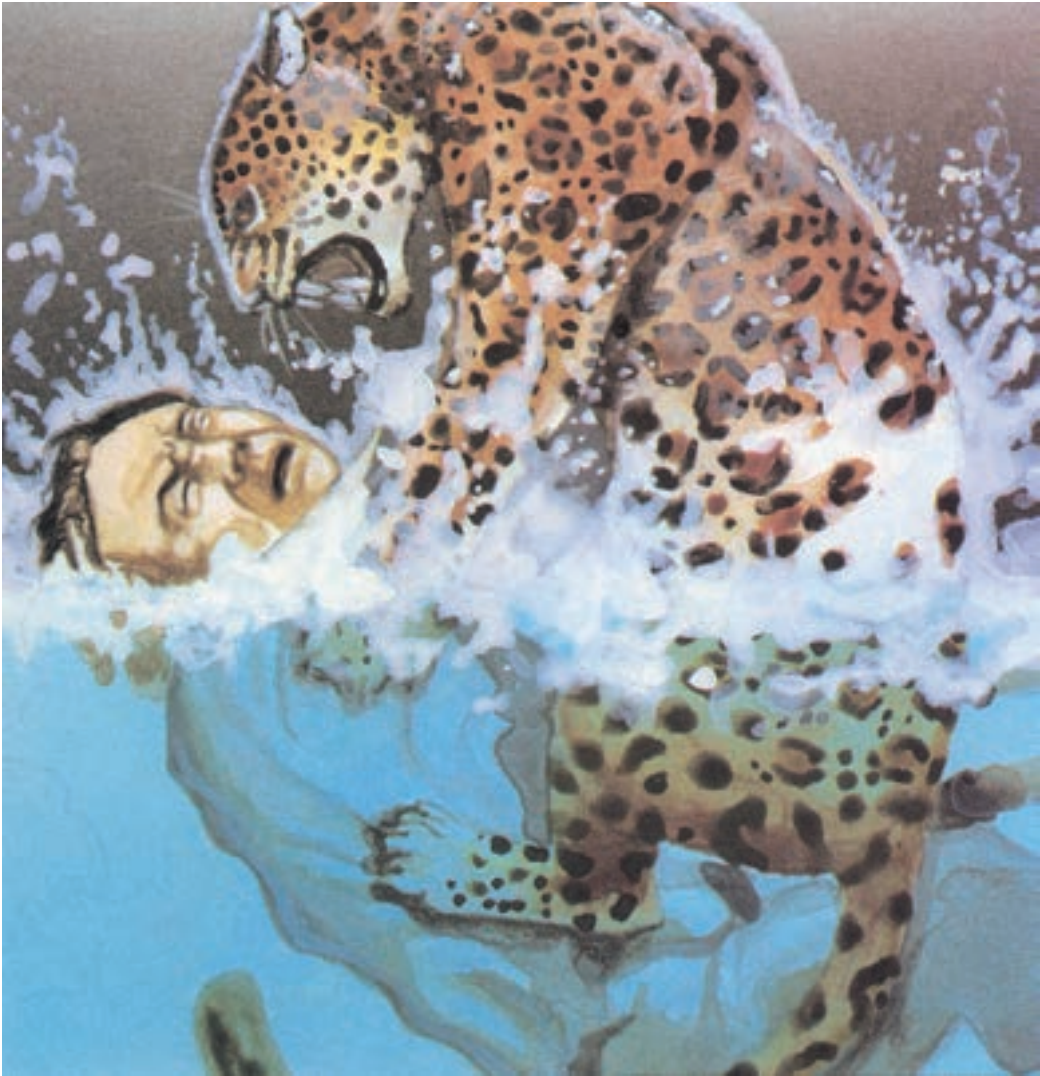
Ja tuu

Ko ja tuu miny,
mujxp ja ujts pajk,
tsuxkëëby ja aay ujts,
ëëb yaaxp ja muuxy.
Ko kya tu'uy jot mayajpëtsy
taj maabyëtsy du'un,
ja aay ujts du'un kudëgooby,
Paadyëtsy du'un ndaj may.

Ja jëya'ay ka tsu'utsëbë

Jadu'utsëk ja tujp ja ti'xpë anajty të tyëbëky naan estaabyë, kootsëk je'e du'un nyokxy nedyu'um jejkyëk ja naan du'un extaay oy je'e du'un pyaady monitëk je'e tyujy paatëk ja naan du'un mënitëk je'e kyë'ë xojtsy tyeky xojtsy, jadu'utsëk je'e chomëky myadëbëjky je'e du'un tëëk anajty nyëgë jobëënyë.

Ko anjty je'e të myejtsy mēj nēba'a kook je'e myēdooy ko ja ka nyiitsy, mēnitēk ja naan nyajtsēmēy je'ek ja ka anajty du'un tsyutsa'amp, a ja jiay kabēk ja naan du'un yega'any, monitēk je'e tyēgēyē met nematsēp ja ka kook je'e jia tsu'uts tsa'atsyi jadu'uyēk je'e nyē umy, ja ka je'e nēgē anu'uxēy mēēd je'e ē'ēky a ja naan nētsēmēk je'e, ni ja naan ni ka je'e du'un kya yaj pēdē'ky.

Ja Mejiko mēed ja win naax kajpt

Ja ayuuk jia'ay nyaax wiin

Mëduunty ja magunaax ajxy ja naax yaj sënaabyetyën, kap je'e du'un kyëxyë, myëädë tun jootpy, në kap këxp, nax joy dyuumbë, yugootp.

Jim ajxy du'un tsyëna'ay ja ëjts ma ayuuk jëya'ay.

Ada kixy unk an naax
jooty du'un tsoony,
jadu'un ajxy je'e
witpety, a agats
ajxy myëëdya'aky

Ada mixy unk yuuk
jooty ajxy du'un
tsyëna'ay, a tsiima
ajxy du'un myëdya'aky

May ja wiink ayuuk jia'ay

Mëdu'untyë ja Waj Wiimpë nyaax jootyën, may a wiink ayuuk jia'ay du'un yaj paady, mamokx tu'ug ayuuk du'un je'e, win jaty ajxy myëdya'aky wit pety.

Yaj win gubëjp ja tyooky ajxy

Ja magunaax nëkxp ajxy ijty jekyajt ma ja Wëëky ajxy tyam tsyëna'ayën, jim mejy pia'a tekyë yo'oy aam ajxy ijty je'e nyëkxy akx juubyë kaan juuby, najxp ajxy ijty je'e jim Kanëëmp ëda'akëëby ajxy ijty pa'akubajp, tyam kap pën jim nyëkxnë.

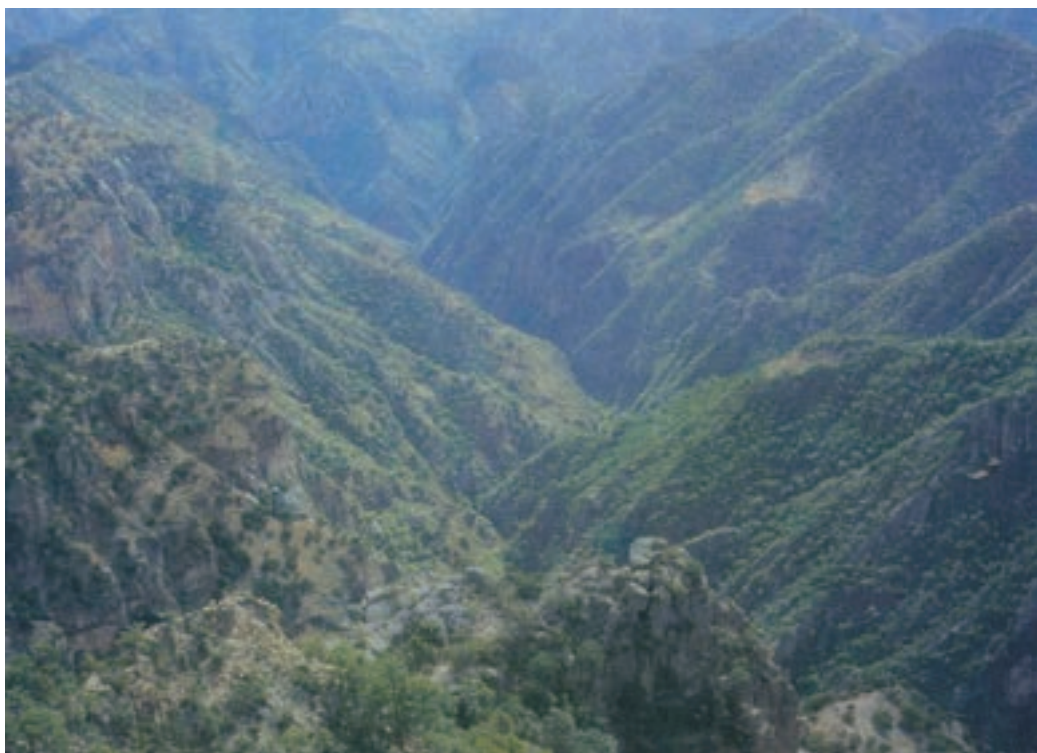

Ja wink jëya'ay ayuuk mëdyaapë ma ja'
Mejiko nyaxën

Ja tun jooty

Ja mejy pya'abë

Ja an tē'ēts naaz jooty

Ja mēj yuuk

Ja ayuuk jia'ay ajxy Mejiko naxootp

Ja Mejiko du'un nyx wiin ajpë may ja wiink yuuk mëdya'apë du'un, juxtsyikix majk tēdujk ja ayuuk ijty du'un yaj paady, nēje'e ja ayuuk du'un tyam tē kyudëgëenyë, ja amatsan ajxy tyam myëdyaakp, jam ayuuk kap je'e mënaa matsedyunët, mëdya'akëp je'e ma min maka'wë'ëy je du'un.

adaa

yë'ë

yë'ë jimbë

Adaa piig ëëtsy nje'e ëdaa.

Yë'ë uk awa'an yë'ë.

Yë'ë jimbë pigana'ak wintsë'ëty yë'ë.

Adaa oomy të adaa xyety.

Yë'ë mëj në kom yë'ë.

Ti du'un mëdoy adaamp.

Pënëtsy mëyaj tēwëp.

Ma da'a, mëd mënaa da'a.

Ti myaj tēwa'ampy.

Ti du'un mädëy adaampy.

Ja kajue chow

Pënëch mëyaj towëp.

Ja Delegadë

Ma da'a, mëäd mënaa da'a.

Ko anajty ya kiëda'aga'any

Ti myaj tëwaampy

Ja kajue, ti je'e ko të kiumënaky.

Ja kuudy

Ja karretë

Ja pasajë

Ja tren

Ja yo'oby ja najxpë

Jadu'utsëk ja yo'oby ja najxpë ëyë'on baaty, ja awanëk je'e ko je'e ko kya tëbëjky, kabëk myëbëjky, tobëjkëk je'e toop monnyë mëed ja ëyujk, kotsëk anajty metsanë ma ja jawiin ngajtë, jimtsëk ja ëyujk je'e tsyëgëëy tsaj tëpxëk je'e du'un ja jia'ay keets amoom je'e du'un jiiibyëk je'e du'un io'oky.

Ti ja kuentë xyë aty.

Waabëk je'e jia nëmayë ko anajty kya tëbëknyë.

Nebyëk ja ëyujk jiajty.

A ja jia'ay nebyëk je'e jiajty.

Kap je'e xu'uny myëädë, a
kuum je'e debyë xu'undyën.

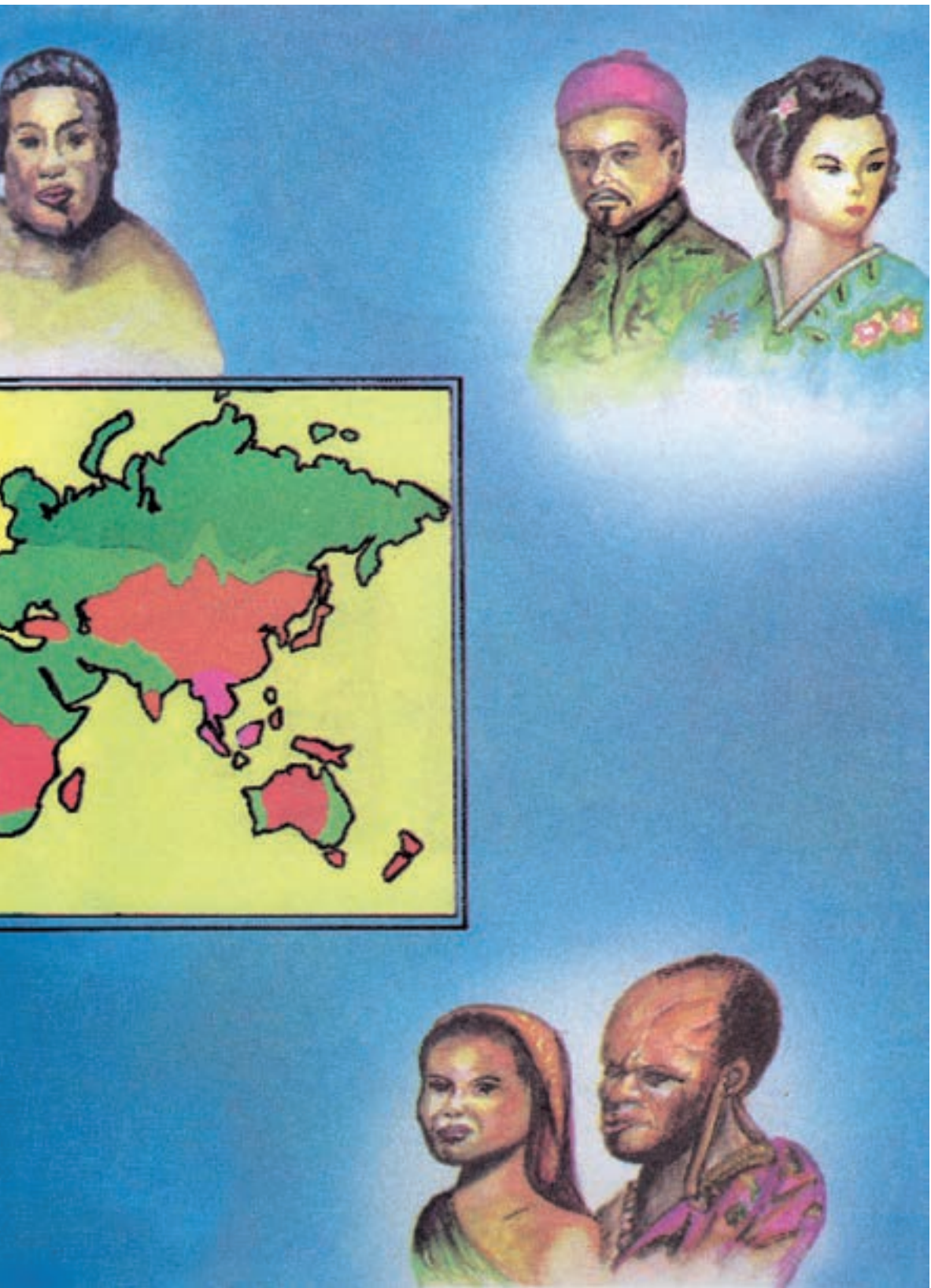
Ti du'un pëjy nyë uup.
jëyëëby je'e kap pëjy
këxp ënyakyëda'aky.

Jiny jaty je'e mëäd tsyay jaty
kap me'et myëädë y mëäk
je'e mye'edy.

Kap je'e jiuikyë a
mëdyaap du'un ko
anajt met mëdyaga'any.

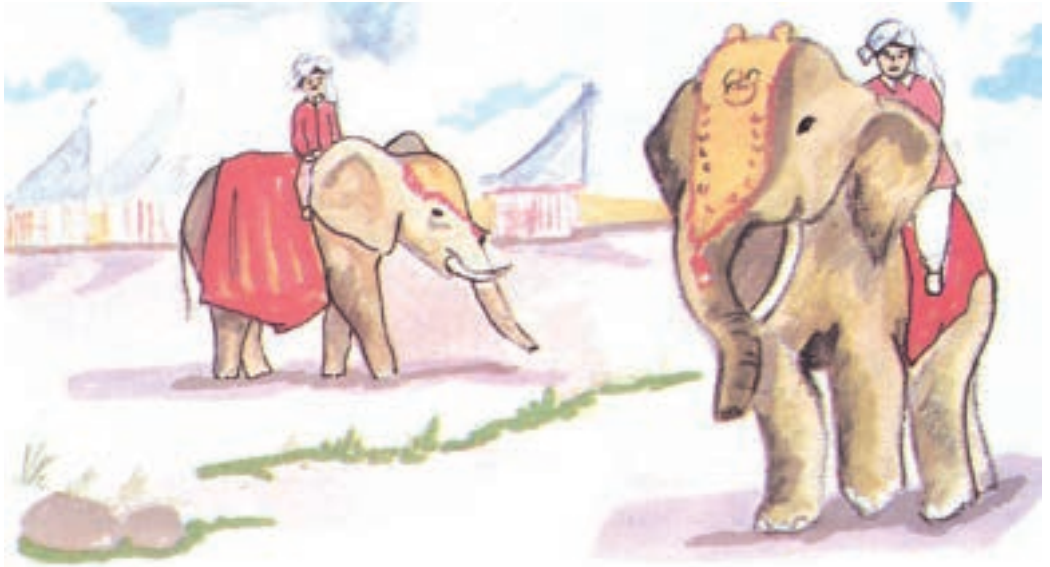

Tëgaam, majk xë ajp junië ada jumëjt 1994

Sr. Rafael López Hernández
calle Hidalgo No. 11
Oaxaca, Oax.

Tsomajk

Tyam du'un noky nëjaayë'ëy mëed du'un nyaj
pooxy, ko du'un jim oy wen myaj paady, ëjts
oyajp ëjts ya nëgëxyë.

Paadyë du'un noky nëjaayë'ëy, ko ja mayajtë
ko mok tuuny kony ja Aktë jim ko xyok yaj tëwë
pa jimtsy ja xë tsuu miny ma ja librë du'un, ix ya
kap du'un ya yaj paady të ajxy jia exta'ay,
paadyëts du'un noky nëjaayëy.

Yë'ëyë ijty ja mayajtë na mayuj wa'anaamp
naxy temy ioyë ko baadëp tyam ja dios kuju'uy
n'ok monyë, naxy demy kyëda'akët ko
nyëbaadëyët.

Ja tsëgu'um
Sr. Marcial López Torres

SR. PEDRO MORALES ESPINOSA
DOM. CONOCIDO
SAN JUAN GÜICHICOVI, OAX.
C.P.

SR. LUIS MORALES LOPEZ
AV. HIDALGO NÚM. 110
OAXACA, OAX.
C.P.

Ja pigana'ak ajxy tsiptuunëp

Të je'e jiekÿ, mënaay ja mërux soldadë ja naax wiin ajtëm du'un yaj ka'abejtyën.

Mudu'unty ajxy du'un tsiyp tuuny, ja pigana'k ajxy tsiptuumbë nyowaan ja nyax wiin ajxy du'un, jiej tēnaay ajxy du'un mëëd io'oky jim ma ja mëj tējkën majk tēgëëk xë ajp ja septiembrë anajty du'un ja 1847 jumëjt.

Ma ja Méjiko naaxën kuduunk ajtë du'un jim ja Porfirio Díaz tuunk mëed ajt je'e du'un i'x ja kumajk jumëjt naxy.

May ja magunax ja makugajt ajxy du'un mëna'any ni pën du'un ëxyëp kya tuunk mëed aty may jumëjt.

Ja Francisco I. Madero, may mil jia'ay je'e du'un pyu'ubejtë, ko ajxy yaj tsondaaky ja tsiptunyibë yaj matsibë'ë exmajtsë ja tuunk anajty myëëtp ja Porfirio Díaz mëed je'e tso'on ma ada naxootyën.

Ja Constitución de 1917

Ma ja du'un kyujayë'en ja Constituciën de 1917 jadun je'e mëna'any ko ja kudujt mëed ja dunaanëm nebyë tu'uk nax wiibën.

Madyu'u du'un jia miny, ja Constitución ja du'un je'e mëna'any kok miinyh mëed nëgëxyë ja pigana'k ya'ayë tyë'ëxyë ada ya nax wiimbë mëedëk mijts ja kudujt ko ajxy nëkxëp kapxtaakp.

Ko ja gastë ajxy ma momëëyëm

Ja majk mokx tægëk xë ajp ja marzë mënit ajxy je'e nyaj jajtëm mënaa ja kuduunk mëëtp Lázaro Cárdenas, pyubejtë je'e ada yaabë nax wiin jia'ay, ko ja gastë du'un ya ijpë ma ada naax wiinën ja jia'ay yaabë du'un mamomë'ëwëp.

Mënaa ja Benito Juárez miiny kya'ayën

Ja i'xtu'uk xë ajp marzë po'o mënit ajxy je'e njamiejsëm mënaa ja mëj kuduunk yaabë naax wiin: ja Benito Juárez.

Ja Benito Juárez je'e nyëtsip tuun ko oy pën je'e win kutsëgë'ëy je'e ajxy idët ja kajpt jëya'ay.

Ja naax kajpt ëy

Ma du'uk naaxtëjk, pëdu'këp ajxy tsiptunëm ja juun pyujxt a ixëdya'ak mëed majts ta'ats mëed ja naxwimbë tsyëyuy ma pigë'ëyën ko ja tujt ya'axy du'un awa'ntsëy.

Jubigë'w naax ngajt, wen abagë'ëy ja ujts ja mony dyukpy yaj wingutsëgëëby, Jim ma ja tsaj pootyp ijtëëbë ja maminëyëbë je'e këxp ja Dios je'e kë'ëwa'axk aam, kyuja'ay.

Mët je'e ko ja matsip anajty mka'a ixëbë nya pëdëga'any.

Ko ja naax winbë anaj tyeky aam yaj mada'any uk kona'w, inaax ngajpt tsokypy!, ko ja tsajts tu'uk jaty je'e myooy ja soldado.

iNaax kajpt! iNaax kajpt!, ja m'unck ajxy në atsoob ko ajxy yaak awa'x xë wa'any ja Mëk adyibë ma miich mëj mjaatsyën.

Ko ja yony xuuxt du'un nyëyaxë'ëp ja tsip ma du'un yaax mukyën jot mëj tsiptuumbë.

Ma miitsy këxp ujts kudëken.

¡Ja jamiejtsëk ma ajxy je'e tsajpootypë!

iTu'uk ja laurel miich këxpën ko majadaaky itu'uk ja winautsëaë'ën ma ajxy nyaxtëgëyën!

Lengua mixe Güichicovi, Oaxaca

Segundo grado

Se imprimió por encargo de la
Comisión Nacional de Libros de Texto Gratuitos
en los talleres de
con domicilio en
el mes de
El tiraje fue de
ejemplares más sobrantes para reposición.

